

Land van de duizend bronnen

Henk Vermeulen

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Een artikel over het bronmodel identiteit en de identiteitsscan.
Bronvermelding	Vermeulen, Henk (2016). Land van duizend bronnen. In H. Vermeulen (red.), Gids, volg het spoor. Gouda: lectoraat Christelijk leraarschap.
Thema *	Onderwijs
Gebruik **	Hoofd
Plaatsingsdatum	2016
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Brongericht

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

LAND VAN DE DUIZEND BRONNEN

OVER HET BRONMODEL IDENTITEIT EN DE IDENTITEITSSCAN

Henk Vermeulen

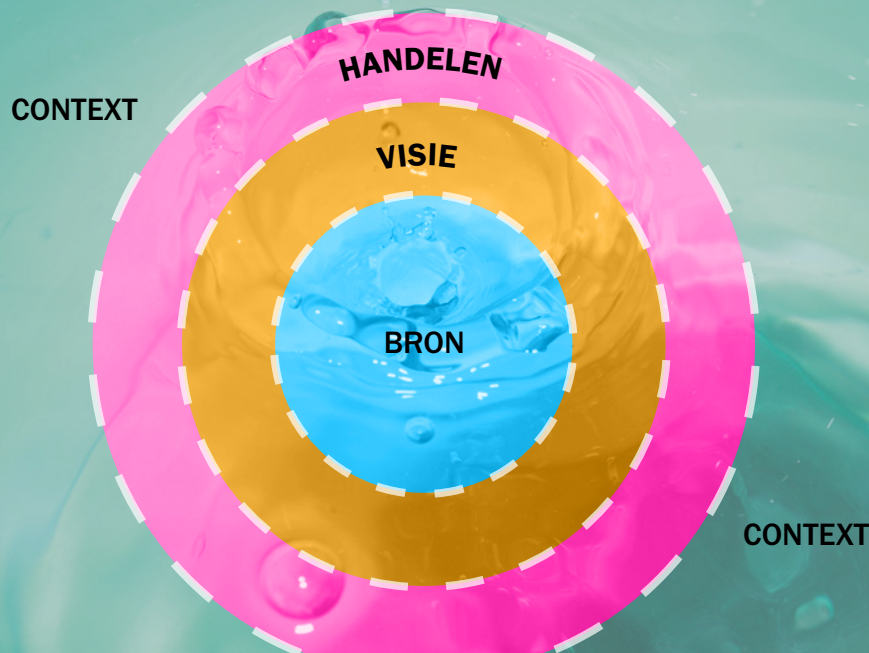

We wandelen in Terziet, het uiterste puntje van Limburg ten zuiden van Epen. Een prachtig landschap vol schitterende vergezichten over heuvels met weilanden, boerderijen en dorpjes. Maar niet alleen de vergezichten zijn interessant, ook onder onze voeten is iets bijzonders te zien. Op veel plaatsen stroomt water. Hier is het land van de duizend bronnen. Geen indrukwekkende rivieren die zich met geweld een weg banen door het landschap. Stil opwellend water baant zich rustig een weg naar een klein stroompje, dat op zijn beurt weer opgaat in het riviertje beneden in het dal. Het landschap vaart er wel bij: groen en fris.

In het denken over onderwijs binnen Driestar educatief is een aantal jaren geleden de brongerichte benadering geïntroduceerd (De Muynck, 2011). Bij velen in het christelijk en reformato- risch onderwijs leeft het verlangen dat de chris- telijke identiteit het hele schoolleven doortrekt. Daarvoor is het niet genoeg dat de school de grondslag duidelijk omschrijft. Ook een school waarin alles op rolletjes loopt, is geen antwoord

op dat verlangen. En de gedachte dat kennis van en inspiratie voor de identiteit van de school vooral gevonden wordt in de leraren is een te hoge verwachting. Wie vanuit de bron denkt (voor het christelijk onderwijs de Bijbel als open- baring van God), erkent daarmee een autoriteit buiten zichzelf. Ikzelf laat als leraar het water niet opwellen, het is er als gave.

BRONGERICHTE BENADERING

BASISMODEL

Schematisch kun je een school die brongericht werkt voorstellen als drie concentrische cirkels. De middelste cirkel is de Bron, het Woord van God dat denken en handelen in de school bepaalt. 'Want bij U is de fontein des levens; in Uw licht zien wij het licht' (Psalm 36:10). De cirkel daaromheen is die van de visie. Visie staat hier voor doordenking van het onderwijs met behulp van onder andere wijsgerige inzichten, onderwijskundige modellen en van vuistregels die door wijsheid van jaren zijn verkregen. Die worden vanuit de bron doordacht om zo richting te geven aan de derde cirkel: het praktisch handelen van de mensen in de school. De visie verbindt als middelste cirkel het praktisch handelen met de bron. De cirkel van het praktisch handelen heeft echter ook een buitenkant. De school bevindt zich immers niet in een vacuüm, maar functioneert in de context van de hedendaagse maatschappij. Als school heb je te maken met de ouders, met de kerk, met de maatschappelijke ontwikkelingen en de overheid. Dat beeld kennen we van het oorspronkelijke Driestarlogo.

WEDERZIJDSE BEÏNVLOEDING

De concentrische cirkels zijn uiteraard geen gesloten systemen. Als de Bron veilig is opgeborgen

**ALS DE BRON VEILIG
IS OPGEBORGEN
ZONDER DE VISIE
EN HET HANDELEN
TE BEÏNVLOEDEN,
DAN IS ER GEEN
SPRAKE VAN EEN
CHRISTELIJKE
SCHOOL**

in de la met het document waarin de grondslag beschreven is, zonder de visie en het handelen te beïnvloeden, dan is er geen sprake van een christelijke school. Op het gevaar af te veel metaforen te gaan gebruiken zou je kunnen zeggen dat die Bron het kloppend hart moet zijn, van waaruit bij elke hartslag het bloed van de christelijke identiteit de andere cirkels binnenstroomt, tot in de haarvaten van de school.

Maar ook de andere cirkels zijn poreus. Van buiten naar binnen geredeneerd: de context werkt in op handelen en visie. Steeds zijn er weer nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij waarover

BRON

BRONDE IDENTITEIT

SCHOOL ALS LEER-EN
LEEFGEMEENSCHAP

CULTUUR

MATERIËLE
LEEFOMGEVING

RITUELEN

ORGANISATIE-
STRUCTUUR
personeelsbeleid
kwaliteitsbeleid
financieel beleid

LERAREN

LEEROMS-
GEVENSCHAP

DE SCHOOL/
SCHOOL

Articulieren en
ondersteunen
de situaties in
omgeving
personeelsbeleid
financieel beleid

Wat zijn de
belangen van de
leerlingen in
de school?

Ondersteunen
de materiële
leefomgeving
omgeving
omgeving

de school moet nadenken. Wat betekent het als onze samenleving steeds meer multicultureel wordt? Wat doen we ermee als de overheid vindt dat we aandacht moeten besteden aan seksuele diversiteit? Dat heeft niet alleen gevolgen voor het praktisch handelen van leraren binnen de school, maar vraagt ook om visie. En van binnen naar buiten geredeneerd komen visie en concreet handelen tot stand bij het licht van de Bron.

IDENTITEIT: VASTGELEGD, GELEEFD EN BELEEFD

Belangrijke vergezichten openen zich als we het basismodel van de brongerichte benadering verder doordenken. Allereerst maakt het bronmodel identiteit (waarvan een deel hierbij is afgedrukt) inzichtelijk dat er verschil is tussen de vastgelegde identiteit, de geleefde identiteit en de beleefde identiteit.

In de traditie van het christelijk onderwijs in Nederland is aan de vastgelegde identiteit altijd veel aandacht besteed. Scholen verwezen veelal naar de Bijbel en de Drie Formulieren van Enigheid, tegenwoordig soms aangevuld met het vastleggen van de vertaling waarin de Bijbel gelezen wordt. Een duidelijk omschreven grondslag zegt echter nog niet veel over de manier waarop de identi-

teit geleefd wordt. Dan gaat het immers over de vraag wat er concreet 'zichtbaar' wordt van die identiteit. Zichtbaar in dagopeningen en vieringen, in uiterlijk en omgangsvormen, in spreken over mens en maatschappij, in doordenken van schoolvakken, pedagogiek en didactiek. Is er alleen die ene rivier van de godsdienstles waarin het bronwater stroomt, of is het schoolleven als een land van duizend bronnen waarin overal het bronwater opwelt?

Het verlangen om de christelijke identiteit te leven heeft niet alleen een binnenkant, maar wordt aan de buitenkant zichtbaar. Hoe beleven anderen dat? Ook dat is een vraag die we ons als christelijke scholen moeten stellen. Het feit dat ik een Bijbelse visie op gezag heb en daarom het uitoefenen van gezag in mijn dagelijkse onderwijspraktijk belangrijk vind, herkennen mijn leerlingen misschien helemaal niet als christelijke praktijk. De kledingregels waarmee reformatische scholen vooral naar de buitenwacht zichtbaar zijn, worden lang niet door iedereen als uiting van christelijke identiteit herkent. Er kan een behoorlijke afstand zijn tussen de vastgelegde, de geleefde en de beleefde identiteit.

VELE FACETTEN VAN IDENTITEIT

Het bronmodel identiteit maakt nog iets anders

zichtbaar: identiteit heeft vele facetten. Soms leeft de gedachte dat het christelijk karakter van de school vooral te maken heeft met dagopeningen vanuit de Bijbel, godsdienstlessen en vieringen van christelijke feesten. Anderen vinden dat te mager en wijzen erop dat het christelijk karakter ook alles te maken heeft met de manier waarop leraren en leerlingen met elkaar omgaan. Maar de Bron van het christelijk onderwijs heeft betrekking op ons hele (school)leven.

Zo'n bewering betekent nogal wat. Natuurlijk komt dan het pedagogisch klimaat in beeld, waarbij de omgang met elkaar gevoed wordt door een Bijbelse visie op het kind, op onderwijs, op het gezag, enz. Maar dan komen ook de vakken die we geven aan de orde. Is onze taalles na het Bijbelverhaal een taalles als op alle scholen, of merken leraar en leerlingen zomaar opeens dat er bronwater opwelt tijdens de les? Het bronmodel stelt de vraag naar de plaats van de ouders in de school, maar ook naar de visie op en de relatie met de overheid. En wat merkt iemand die het gebouw binnenloopt van het feit dat dit een christelijke school is? Of, veel minder zichtbaar: hoe werkt de Bron door in ons financiële beleid of in ons personeelsbeleid? Is dat beleid vooral gestuurd door cijfers, fte's, lumpsum en formatieplannen, of wordt bij allerlei afwegingen de vraag

gesteld hoe we hierin als christen moeten handelen?

Zoals gezegd: het bronmodel brengt vele facetten van de identiteit in beeld. Natuurlijk zal het zo zijn dat in bepaalde onderdelen van het schoolleven die christelijke identiteit gemakkelijker is aan te wijzen dan in andere. Het is als een fontein in de stadsvijver die geen mooie ronde cirkel sproeit, maar aan de ene kant meer water geeft dan aan de andere. Dat gezegd zijnde, wil het bronmodel identiteit vooral aansporen tot een bepaalde houding. Deze namelijk, dat we bij al die facetten van het school-zijn leven met de vraag: 'Wat wilt U dat ik doen zal?'

IDENTITEITSSCAN

Als het bronmodel zo veel facetten van de identiteit zichtbaar maakt, komt de vraag op of je identiteit ook kunt meten. Kun je op basis van dit model niet een identiteitsscan ontwikkelen om te meten hoe het met de identiteit van onze school gesteld is? In eerste instantie ben ik geneigd daarop negatief te reageren. Pratend over identiteit komt immers het persoonlijk geloof van iedereen die op een school werkzaam is in beeld. De vraag naar de doorwerking van dat geloof in een werkelijk christelijke levenspraktijk wordt gesteld. Dat zijn tere zaken die we niet op een schaal van een

tot tien kunnen scoren. Bovendien, wat zegt het als de uitslag van de scan een score van zeven laat zien? Wat is zo'n conclusie waard? Identiteit moet je niet meten.

Toch is er binnen Driestar educatief een identiteitsscan ontwikkeld – met inachtneming van de bovenstaande bedenkingen. Als je met behulp van een 'scan' (een vragenlijst die gebaseerd is op het bronmodel identiteit) naar je school en je eigen functioneren kijkt, gaat het niet om dat meten op zich. Het cijfertje geeft hoogstens een bepaalde indicatie. Het is vooral belangrijk dat je daar als team verder over praat. Als bijvoorbeeld blijkt dat in het lesmateriaal de christelijke identiteit nauwelijks te herkennen is, moet op z'n minst de vraag aan de orde komen of dat is wat je als team wilt. Niet vanwege 'dat magere zesje', maar vanwege het verlangen om het Bronwater overal in de school te laten stromen. Zo wordt een christelijke school een land van duizend bronnen, waar op vele plaatsen het water uit de Bron onder je voeten opwelt. Het schoollandschap zal er wel bij varen: groen en fris.

REFLECTIE

- Wat zijn de hedendaagse vragen waar we als school op moeten reageren in visievorming en handelend optreden?
- In hoeverre is de brongerichte benadering die hier beschreven wordt zichtbaar in jouw school? Kun je concrete voorbeelden geven?
- Welk facet van het schoolleven is voor jou het belangrijkste om te verbinden met de christelijke identiteit? Waarom? En hoe werkt dat door in andere facetten?

REFERENTIES

Muynck, A. de. (2011) *Wat is de brongerichte benadering? Bijlage bij het eindrapport van het lectoraat Onderwijs en Identiteit 2007-2011* (niet uitgegeven). Gouda: Driestar hogeschool.